

Кірик Т. В.

ПВНЗ «Київський медичний університет»

СУЧАСНИЙ РУХ ВІД НІМЕЦЬКОГО ВІНАХОДУ З НАЗВОЮ «НЕОГУМАНІЗМ» ДО УКРАЇНСЬКОГО «НООГУМАНІЗМУ»

1. Актуальність, досягнення попередників, мета, завдання

Напередодні ХХІ ст. багато філософів передбачали прихід благополучного життя через перетин тимчасового стану хаосу, який згідно законів синергетики емерджентно і невблаганно мав вивести світ в приємний та упорядкований стан на довгі часи. Схоже, що хаос ми маємо, а от впевненості в його благополучному самоупорядкуванні — ні.

Можливий обсяг тез виключає розлогі аналізи з критикою праць науковців-попередників, тому ми розпочнемо з головного: наша *мета* полягає в доведенні факту руху людства в майбутнє через винахід екологічно ідеальних виробництв, які український філософ К. Корсак в 2000 р. помітив у потоці нановинаходів і запропонував назвати «ноотехнологіями» (для Заходу доцільна семантична формула *nootechnology* \equiv *wisetechnology*).

Свої *завдання* ми вбачаємо в критичному аналізі наукових праць попередників, що мали футурологічне спрямування, і пропозицію власного й цілком реального досягнення не «сталого розвитку (Sustainable development)», а довготривалого ноосимбіозу людства і всього довкілля.

Методологія дослідження спирається на використання головних законів філософії, на створені й перевірені правила отримання якісної наукової продукції. Нестандартність подальшого тексту полягатиме в тому, що він не повторюватиме краще з накопичених за тисячі років висловлювань корифеїв минулого, а спиратиметься на сукупність «слів з майбутнього» — ноотермінів і ноопонять, що входять у нооенциклопедичний словник «Nooglossary-2» (Korsak K. & Korsak Y., 2019).

2. Виклад отриманих результатів

Корисно пригадати, що напередодні 2000 року в наукову пресу і ЗМІ вихлюпнувся величезний потік прогнозів і передбачень майбутнього. Майже всі автори були державними службовцями і залежними від бюджетів, тому їх продукція була приємною для керівництва, але помилковою в стратегічному аспекті. Яскравим прикладом для нас стали результати передбачення світових

подій на сто років, створені у Франції її держорганами за участю сотень фахівців і викладені в книзі «2100: récit du prochain siècle (2100: історія наступного століття)» (Goden 1991). Її мало хто зауважив, адже поява співпала з моментом розпаду Радянського Союзу, що фігурував як учасник сторічного змагання зі США за світове лідерство. Творці невдалого прогнозу не помітили навіть швидкого старту Китаю в майбутнє, а тому згадали про нього для 2030-х років як про джерело еміграції десятків мільйонів злидарів.

Доволі подібні невдалі прогнози майбутнього створювали американці, росіяни і навіть японці. Всі вважали «світлим майбутнім людства» інформаційно-комунікаційну революцію, яку нині ми коротко називаємо «цифровізацією» й необгрунтовано покладаємо на неї всі надії.

Та в ті роки на планеті вже існувала й діяла цілком успішна і незалежна від урядів «прогностична організація» з назвою «Римський клуб». Це було чимале об'єднання десятків провідних науковців світу, яке під егідою кращого в світі дослідника великих систем американця Дж. Форрестера створило і оприлюднило в 1972 році перші точні та обгрунтовані прогнози еволюції всього людства аж до межі 2100 року в книзі «Межі зростання». Вона пізніше була доповнена двома новішими прогнозами, що сформувало своєрідну трилогію (Meadows et.al. 1972, 1991. 2008). Після 1972 року все відбувалося за цими передбаченнями, але в даний момент зміна керівництва і складу Римського клубу зумовила його глибокий занепад. Дуже важливий звіт про 50 років діяльності виявився невдалим, заповненим одними лише побажаннями «всього хорошого й екологічного». Його забули миттєво.

У минулому вже траплялися періоди хаосів, коли виникали нові лідери передбачень. У даний момент таким лідером всі вважають тижневі щорічні конференції у швейцарському Давосі. На ці січневі наради спершу збиралися тільки економісти і бізнесмени, а останнім часом прибуває практично вся керівна державна і недержавна еліта світу. Характерною рисою цих уже «стратегічних форумів» стало створення комплексу багатьох важливих наукових аналізів з різноманітних тем, який кожного разу узагальнює та об'єднує книга ідеолога і розпорядника «давосів» Клауса Шваба.

Черговий форум 2021 року пандемія COVID-2019 примусила поділити на дистанційну і традиційну частини (друга так і відбулася), але в організаційному плані ми вважаємо його вдалим. Світ мав змогу бачити і слухати виступи Сі Цзіньпіна з Китаю, лідерки ЄС Ангели Меркель з Німеччини, Еммануеля Макрона з Франції, Бенджаміна Нетаньяху з Ізраїлю, Нарендра Моді з Індії. Належне і своєчасне розповсюдження отримала книга К. Шваба «COVID-19: Велике Перезавантаження» (Schwab & Malleret, 2020).

Хоч ми вважаємо цю книгу вартою детального аналізу, але змушені обмежитися констатацією коротких фактів і висновків: 1) тут викладена і запропонована цілковито «західна точка» зору, що спирається на атлантичний архетип світогляду і життєвих цінностей; 2) «Давос-2021» не цікавився філософськими питаннями і концентрувався на практичних рекомендаціях боротьби з пандеміями та іншими негараздами; 3) лідери «Давосу-2021» пропонували лише шлях «повного перезавантаження» з відмовою від усього попереднього і початком руху в майбутнє через концентрацією бізнесу та урядів на побудові Індустрії 4.0; 4) увага до високих технологій незначна і редукується до пропозиції «стрибка» у цифровізації і роботизації для зменшення шкоди від локдаунів і для створення гарних засобів стеження за усіма «потенційно рухомими» особами, без чого не можна загальмувати поширення пандемії і перемогти її; 5) ми не помітили ознак уваги до філософських питань, змін у дослідженні характеристик людини і засад прийняття нею важливих рішень, вирішення на новому рівні засадничої проблеми сенсу буття та ін.

Отже, «Давос-2021» мало чим допоміг нам у фаховому спілкуванні з українськими студентами, які бажають чути від старшого покоління конкретні пропозиції засобів порятунку від глобальних загроз і допомоги у виборі індивідуального шляху досягнення високої компетентності в умовах боротьби з жорстоким ворогом. Тому ми використовуємо інші джерела, набагато переконливіші від рекомендації Індустрії 4.0 як світу роботів. Студентів ми попереджаємо про те, що «давоські лоцмани», як підтвердив Давос-2022, цілковито ігнорують згаданий нами ноопрогрес у виробництвах і пропонують непридатні для порятунку людства засоби.

Поглядаючи «здалека», легко помітити, що західний світ у своїй цілісності продовжує перебувати у руслі створеної ще у ХІХ столітті парадигми скерування науки й освіти на діяльність «для оборони і нападу». Саме цим ми пояснюємо тотальну неухвагу «давосців» до наукових відкриттів і технологічних досягнень неіндустріального характеру. Якщо коротко — ігнорування концепту «ноосфера» і рятівних для Номо ноотехнологій.

Наш особистий внесок у розвиток науки й освіти в Україні полягає у дослідженні всієї еволюції філософських парадигм і врахуванні впливу на цей процес збільшення кількості ноотехнологій і ноонаук, спроможних ліквідувати загрози (пандемії, колапси та ін.) й підтримувати необмежений у часі ноосимбіоз людства з вилікуваною ним біосферою.

Отримані нами результати дають докази того, що університетський сектор вищої освіти й пов'язані з ним наукові дослідження є візантійським винаходом

(в 425 р. в Константинополі розпочав свою дуже плідну діяльність перший державний університет), а не досягненням італійців чи французів. Все ж італійський внесок значний, адже в епоху Відродження «італійський гуманізм» став впливовою течією суспільної думки і викликав переворот у культурі та світогляді. Він полягав у зміні стосунків у тріаді «церква – держава – громадянин», а його результатом стало те, що все більше людей у Західній Європі позбавлялися відчуття нескінченної «гріховності» й страху перед наказами церковників. Цього вистачило для інспірування Реформації.

Наступний крок в еволюції гуманістичних поглядів зробили «відреформовані» німці. Ми маємо на увазі *неогуманізм* – появу якого можна пояснити світоглядними потребами німецької нації у момент прискореного розвитку індустріального способу виробництва з його небаченими в минулому вимогами до рівня освіти всього населення. Філософ і державний діяч Пруссії Вільгельм фон Гумбольдт (1767-1835) змінив парадигму діяльності освітньої сфери у своїй Вітчизні. Він спромігся ліквідувати засилля теологічної схоластики і покласти в основу освіти молоді комплекс точних і гуманітарних наук – *Sciences&Arts*. Це поєднання вважають ядром німецького *неогуманізму*, що виявився ефективним прискорювачем прогресу держави в економіці, науках, технологіях і військовій справі. Пруссія стала джерелом зразкової системи навчання і виховання, а модель дослідницького Берлінського університету і зараз вважають найкращою.

На жаль, це досягнення вищі політичні сили Німеччини використали для «нападу і оборони». Вони спромоглися організувати багато дрібних і дві світові війни, що надовго знизило світову привабливість неогуманістичної парадигми. Відновлення цікавості до неї сталося вже після II світової війни зі збереженням назви й використанням опори в необхідності розвитку екологічних наук незалежно у США, Індії та в діяльності Римського клубу. Його засновник і єдиний ефективний лідер А. Печчеї залишив усім у спадок два важливих поняття — *глобальне мислення* і *новий гуманізм*. Наприкінці XX ст. зі США поширилася теорія «*трансгуманізму*», яка мала той принциповий недолік, що скеровувала всі можливі зусилля науковців на заміну біологічних частин тіла людини кремнієвими та іншими «чіпами», що у віддаленій перспективі обіцяли ліквідацію загрози смерті.

Ми є переконаними прихильниками того, що майбутнє полягає не в «чіпізації», а у надходженні четвертої цивілізаційної ноохвилі на основі ноонаук і ноотехнологій. Ми обрали для вивчення і використання *ноогуманізм* і розвиваємо перспективний *ноолексикон*, всіляко пропагуємо виробничі ноотехнології XXI ст. Межа між «*ноотехнологіями* (мудрими технологіями)» та

усіма іншими дуже чітка: ноотехнології надають людям потрібне і одночасно виліковують біосферу, а всі інші (алхімічні, індустріальні, «сма́рт» тощо) супроводжуються більшими чи меншими токсичними викидами і шкодять біосфері та людству.

Ми використали у своїх наукових пошуках і в ноолексиконі ряд похідних понять: *ноонауки*, *ноомислення*, *ноофілософія*, *ноопедагогіка*, зокрема, *ноогуманізм*, на основі чого в своїх працях запропонували поняття «*ноогуманізму*» і багато інших, важливих для вищої освіти (Kiryk, T. 2017).

Ноогуманізмом ми пропонуємо називати парадигму ноонаукового ставлення до людини, її статусу, важливості, повноважень, прагнень, інтересів, владної та іншої діяльності на основі перманентних досягнень ноонаук і ноотехнологій в ноосуспільстві та у просторі ноосфери. Переконані в тому, що освіта XXI ст. матиме в основі ноогуманізм.

Використана література:

1. Gaudin T. (1989). *2100 récit du prochain siècle*. Paris : Payot & Rivages.
2. Dennis Meadows, Donella Meadows, Jorgen Randers. *Limits to Growth*. M. : MSU, 1991;
3. *Beyond Limits to Growth*. M. : Progress, 1994; *Limits to Growth. The 30-Year Update*. M. : ІКС «Academkniga», 2008 (in Russian)
4. Klaus Schwab & Thierry Malleret *COVID-19: The Great Reset* Geneva, July 2020 Kindle Edition (URL: <http://reparti.free.fr/schwab2020.pdf>)
5. Kiryk, T. (2017). Philosophy of education about humanism, neohumanism, noohumanism in higher education of Ukraine-XXI. *Vyshcha osvita Ukrainy – Higher education of Ukraine*. No. 2. 32-38, 86-87, 91. (in Ukrainian)
6. Korsak, K. & Korsak, Yu. (2019) *Certificate of copyright registration for a literary written work of a scientific nature «Nooglossary-2 – Noosciences for the Future without Collapse» («Nooglossary-2»)*. № 89780. 13.06.2019. K. : Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine, Department of Intellectual Property (in English).